

Jubilej priljubljene klekljarice in pesnice Julke Gantar Fortuna

*Le klekljaj, dekle, klekljaj,
prav lepo čipko skekljaj,
da se ne bo ti trgalo,
pa tudi ne umazalo – trk, trk!*

Nedavno je obhajala svojo 80-letnico ljudska pesnica in gotovo najbolj znana slovenska klekljarica Julka Fortuna, rojena Gantar. Rodila se je 28. januarja 1916 na Posečnikovi domačiji na Malenskem vrhu pod Blegošem. Tu je pri skrbnih starših, med brati in sestrami preživela srečno mladost. Rada je prepevala in se že tedaj naučila klekljati. 28. avgusta 1935 se je na Gori poročila z Vinkom Fortunom iz Smrečja nad Vrhniko in tako zelo mlada odšla iz svoje rodne Poljanske doline. Svoje rojstne vasi se spominja tudi v verzih:

*V lepem Malenskem vrhu
moj ljubi rodni je kraj;
mladost sem tam srečno užila,
zato rada se vračam nazaj.*

Komaj se je dobro privadila Podlipske doline in zaživela družinsko življenje z možem in otrokoma na mali kmetiji, je že prišla okupacija in udarila po ljudeh. Italijani so ji odpeljali moža v internacijo in nanjo je padla vsa skrb za kmetijo in družino. V veliki ofenzivi so 2. avgusta 1942 fašisti vsevprek požigali in hoteli so uničiti tudi njen dom, a pogumno se je postavila zanj in častnika s svojim skromnim znanjem italijanščine le prepričala, da so mu prizanesli; pomagal je tudi njen priimek, ki v italijanščini pomeni srečo. V verzih je to izpovedala takole:

*Kako bil strašen je ta dan,
ko vas požigal je tiran;
a njej je usoda naklonila,
da dom je uničenja rešila.*

Do leta 1950 se jima je rodilo sedem otrok, šest fantov in eno dekle. Hud udarec je zadel družino, ko je leta 1952 soproga Vinka zadela možganska kap. Tako je še njega morala leta in leta negovati, dokler ni leta 1969 umrl. Predvsem nanjo je spet padlo breme kmetije in skrb za otroke, da so se izsolali in dosegli primerne poklice.

Ko so otroci začeli doraščati in pomagati pri delu, si je tudi Julka mogla vzeti nekaj časa zase. V jeseni leta 1958 so v dolini oživili čipkarstvo in v dveh letih je bilo že čez 50 klekljaric, Julka pa je prevzela odkup za ljubljanski DOM na vrhniškem področju. Ker so se klekljarice pri svojem delu veliko družile, so tudi rade zapele. A ugotovile so, da nimamo še nobenih klekljarskih pesmi. Tako je Julka leta 1963 po vzoru ljudskih pesmi začela zlagati preproste, a pristrčne klekljarske pesmi, ki so se večinoma dale peti po že znanih ljudskih napevih. Nekatero pesmi je tudi recitirala na prireditvah. Klekljarice so bile navdušene in na njihovo željo je Julka leta 1964 pripravila prvo izdajo svoje pesniške zbirke IZ SRCA DO SRCA, ki zajema 32 pesmi. Posnetek čipk na ovitku naznanja, da so v njej prve slovenske čipkarske pesmi, npr. Klekljarska, Idrijske in slovenske čipke, Jesenske misli, Slovo od zime, Pesem nekdanjih dni, Klekljarček sem, Mala klekljarica, Zimska idila na preji itd. Klekljanje se je na Poljanskem razširilo že v stari Avstriji:

Julka Gantar Fortuna

*Bili takrat so težki časi,
ko se nikjer ni zaslužilo;
da živeli laže bi na vasi,
se klekljat vse je potrudilo.*

Podjetje DOM je obljubilo podporo za objavo, a jo kasneje umaknilo, češ da se te pesmi ne bodo dobro prodajale. Tako je pesnica morala izdati svojo zbirko v samozaložbi. Za uvod je Snežna Šlamberger zapisala:

“Med nežnim vzorcem čipk in trdoto dela na kmetih, med lepoto Poljanske doline in vrhniško okolico ter trpkostjo spoznanja, da mladi ljudje nimajo več radi njiv in travnikov, je razpeta preprosta, a neposredna beseda teh pesmi. Ta naš ljubi vsakdan, poln predvsem dela pa tudi drobnih, šegavih prigod se ogleduje v njih—tako kot ga doživlja in izraža žena, ki tudi sama kleklja čipke in obdeluje zemljo.”

Julka je prodala vseh dva tisoč izvodov prve izdaje in tudi druge izdaje iz leta 1983, ki je izšla z lepim uvodom pesnice Neže Maurer in pomnožena na 51 pesmi. Že v samostojni Sloveniji je leta 1993 izšla tretja izdaja, povečana na 58 pesmi. S podjetjem DOM je prekinila sodelovanje in se osamosvojila.

S tem vstopom v javnost se je začela njena uspešna pot priljubljene klekljarice in pesnice po domovini in tujini; organizirala je veliko tečajev za klekljanje in razstav domačih čipk. Leta 1978 je prvič predstavila miniaturni "punkeljček", ki se je uveljavil kot turistični spominek. V Slovenj Gradcu je 1982 zanj dobila znak kvalitete dela, dve leti kasneje pa naziv "mojstrica domače obrti". Na turističnih in drugih prireditvah je začela doma in na tujem nastopati kot klekljarica v gorenjski narodni noši, da bi predstavila slovensko čipko. Za "Portret tedna" je novinarju Dela Ivanu Praprotniku izjavila: *"Čipka je kakor pesem. Vanjo sklekljam svojo radost, velikokrat sem vanjo vtakala tudi žalost. Če je posebej lepa, se počutim kot slikar, ki je končal vrhunsko delo, kot pesnik, ki se mu je v verzih posrečilo spretno povedati svojo izkušnjo. Kakor čutim, da moram napisati pesem – snov zanjo jemljem iz čipkarskega življenja in vsakdanjih dogodkov – tako čutim, da moram sklekljati novo čipko, nov vzorček, ki bo lepši od prejšnjih, botatejši, nekaj novega."*

Dolgo je kot klekljarica nastopala v Lipici. Za pomemben uspeh v svojem življenju si šteje, da je tu odkrila zanemarjeno kapelo Lurške Matere božje in dosegla, da so jo lepo obnovili in da se ob Marijinih praznikih tu zbirajo verniki.

V letih 1980 – 90 je organizirala tečaje klekljanja na šolah za mladino in odrasle; te obrti je naučila čez 200 žena in deklet vseh starosti.

Za Primorske novice je leta 1993 povedala: *"Na nastopih v tujini in doma se zavedam, da predstavljam Slovenijo. To svojo vlogo skušam odigrati dostojno, hkrati pa utrditi ugled čipkarske umetnosti. Etnolog Janez Bogataj mi je vlil poguma in ocenil moje delo kot pomemben prispevek k ohranjanju slovenske tradicije."*

Julka je poleg pesmi objavljala tudi domoznanske članke v Kmečkem glasu pa tudi v Loških razgledih. V letnikih 24 do 28 je objavila pet člankov iz svojega rojstnega kraja in jih opremila s fotografijami.

Julka Gantar-Fortuna je moja teta in ji v imenu vseh sodelavcev in bralcev Loških razgledov čestitam k jubileju in želim še mnogo uspešnih in zdravih let.